

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)

Təsdiq edirəm:
“Mühəndislik və tətbiqi elmlər” kafedrasının
müdiri: f.e.d. prof.R.M.Rzayev

Təsdiq edirəm:
“Materiallar mühəndisliyi” bölməsinin
rəhbəri: t.ü.f.d. A.İ.Məmmədov
13 sentyabr 2024-cü il

“Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi” fənni üzrə İŞÇİ TƏDRİS PROQRAMI (Syllabus)

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin kodu: **00370**
Fənnin növü: əsas
Tədris ili: 2024/2025
Tədris semestri: P-4
Fakültə: Mühəndislik
Qrup: 300,302
Tədris yükü: 45 saat (30/15)
Kredit sayı: 4 (dörd)
Kafedra: Mühəndislik və tətbiqi elmlər

II. Müəllim haqqında məlumat

Fənni tədris edən müəllim: b.f.d.,b/m. Musayeva Vüsalə Hacı qızı

E-mail ünvanı: efendiyev.nigar@mail/ru

İş telefonu:

Tələbələr üçün qəbul vaxtları:

III. Tələb olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas ədəbiyyat

1. Gerek, Nüvit (2006). İş Sağlığı və Güvenliyi, Eskişehir Süzek, Sarper (1985). İş Güvenliği Hukuku, Ankara
2. H.O.Ocaqov - Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi (dərslik), Bakı 2010
3. Çakır, C. 2006; Modern Talaşlı İmalatın Esasları, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
4. Oktay Salayev, Rövşən Quliyev, Şahmurad Məmmədov, İsmayıl Səfiyev – Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi (dərslik), Bakı 2019

Hər bir mövzu üzrə müəllimin müəhazirə mətnləri və təqdimatları elektron kabinetdə yerləşdirilir. Hər bir mövzu ilə bağlı müəllim əlavə olaraq xüsusi ədəbiyyat təklif edə bilər.

IV.FƏNNİN TƏSVİRİ:

"Həyat Fəaliyyətinin Təhlükəsizliyi" fənni ali təhsil müəssisələrinin tələbələrinə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 19.10.2009 tarixli 1157 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş tədris planına uyğun olaraq tədris olunur.

Kursun əsas məzmunu iqtisadi həyatın ən mühüm faktoru olan işçini risklərdən qorumaq, istehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəliklərinə qarşı lazımı tədbirləri görməkdən ibarətdir.

V. FƏNNİN MƏQSƏD VƏ VƏZİFƏLƏRİ

Kursun məqsədi işçini risklərdən qorumaq, həm işçilərdə, həm də işəgötürənlərdə iş yerlərində əməyin mühafizəsi şüurunun formalaşdırılmasına zəmin yaratmaqdır.

1. İş növlərinə və ya iş xətlərinə uyğun olaraq istehsalatda bədbəxt hadisələrin və peşə xəstəliklərinin səbəblərini müəyyən etməyi bacarmaq.
2. Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi ilə bağlı maarifləndirmə prosesini müzakirə etmək və bu maarifləndirməni yaşatmaq
3. Heç bir qanunun aliliyinin sanksiyasız davam edə bilməyəcəyini xatırlamaq.
4. Əməyin mühafizəsinin üç ölçüsü (mühəndis (texniki) aspekt, hüquqi aspekt, tibbi aspekt) haqqında biliklərə malik olmaq
5. İşçilərin və işəgötürənlərin əməyin mühafizəsi üzrə öhdəliklərini izah etməyi bacarmaq
6. Əməyin mühafizəsində təşkilatlanma prosesini və sanksiyaları izah etməyi bacarmaq

VI. FƏNNİN TƏDRİS METODOLOGİYASI

Bu fənnin tədrisi prosesində müəhazirələrin oxunması, interaktiv müzakirələrin aparılması, komanda şəklində layihələrin icrası, kiçik qruplarda iş, işgüzar oyunlar, xüsusi nümunələrin (keys-stadilər) öyrənilməsi və təhlili, esse yaxud sərbəst işlərin yazılması və test tapşırıqların yerinə yetirilməsi kimi geniş çeşiddə tədris və təlim üsullarından istifadə edilir.

Bundan əlavə tədris və təlim prosesində xarici və yerli iqtisadi ədəbiyyatdan, habelə beynəlxalq və yerli mediadan (internet resurslarından) götürülmüş məqalələrin, real nümunələrin və xüsusi keyslərin təhlilinə, müzakirəsinə və məntiqi nəticələr çıxarılmasına xüsusi diqqət ayrılacaq. Verilən biliklərin tətbiqi bacarıqlarının formalaşdırılması üçün tələbələr mövzuya uyğun seçilmiş tapşırıqları həll edəcəklər.

Hər bir yeni mövzunun tədrisi öncəsi tələbələr müəyyən olunmuş mətnləri və onlara təqdim edilmiş (tapşırılmış) digər qiraət materialları ilə tanış olmalıdırlar.

VII. ÖYRƏNMƏNİN NƏTİCƏLƏRİ:

Kursun tədrisi başa çatandan və bütün mövzular mənimsənilmədən sonra tələbələr:

Bilməlidirlər:

- Dövlət və ictimai təşkilatların bədbəxt hadisələrin qeydiyyatı və araşdırılmasında rolu.
- Travmalar və onların araşdırılması üsulları.
- İstehsalat sahələrində bədbəxt hadisələrin araşdırılması və təhlili
- “Həyat Fəaliyyətinin Təhlükəsizliyi” kursunu keçmiş tələbələr, bilik əldə etməklə yanaşı istehsal sahələrində işçilərin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün nəzəri bacarıqlar əldə edəcəklər.
- İstehsalda, eləcə də gündəlik həyatda normal iş fəaliyyəti üçün zəruri olan mikroiklim amillər konsepsiyasını tam mənimsəyəcəklər.

Bacarmalıdırlar:

- iş yerində baş verən xəsərət növlərinin səbəblərini ayırd etmək,
- enerji istehlakı üzrə əmək növlərini ayırd etmək,
- iş yerlərində normal mikroiklim amillərini müəyyənləşdirmək,
- elektrik avadanlıqlarının təhlükəsiz istismarını (torpaqlama, sıfırlanma) bilməli;
- yanğınların əlaltı və ya ilkin vasitələr köməyi ilə söndürməyi;
- təhlükəsiz tikinti materiallarının təyin etməsini bacarmalı;
- kompüter və mikrodalğalı soba ilə düzgün davranmağı;
- zərərli maddələri xüsusiyyətlərinə və aqreqlat halına görə ayırd etməyi bacarmalıdırlar.

VIII. Prerekvizitlər:

Yoxdur.

IX. Fənnin mühazirə mövzuları:

Mövzu 1. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin ümumi məsələləri, əməyin mühafizəsi.

Mövzu 2. Əmək mühafizəsinin hüquqi və təşkilati vasitələri. Əmək qanunvericiliyinə nəzarət edən orqanlar.

Mövzu 3. İstehsalat otaqlarının mikroiklimi (sanitariya normaları və standartları)

Mövzu 4. İstehsalatda və iş otaqlarında komfort əmək şəraitinin yaradılması.

Mövzu 5. İstehsalatda iş yerlərinin işıqlandırılması və onların normaları.

Mövzu 6. İstehsalatda elektrik cərəyanı və elektrik təhlükəsizliyi (sıfırlama, torpaqla birləşdirmə, ildırım ötürmə).

Mövzu 7. Mexaniki titrəmələrin və səs-küyün insan orqanizminə təsiri.

Mövzu 8. Enerqetik qurğularının təhlükəsiz istismarında fərdi elektrik mühafizə vasitələrinin rolu.

Mövzu 9. Elektromaqnit sahəsinin qısa xarakteristikası.(telefon, kompyuter, televizor, mikrodalğalı sobalar , rentqen, lazer)

Mövzu 10. Elektrik cərəyanından fərdi mühafizə vasitələri və alətləri (rezin əlcək və çəkmələr, eynəklər, xüsusi geyim vasitələri, təcridedic qayıçılar, bərkətic kəmərlər).

Mövzu 11. Yanğın prosesi və onun yaranma səbəbləri.

Mövzu 12. Yanğın təhlükəsizliyinə görə obyektlərin kateqoriyaları.

Mövzu 13. Tikinti materiallarının, binaların, onların konstruksiyalarının yanma qabiliyyətinə və odadavamlılıq dərəcəsinə görə təsnifatı.

Mövzu 14. Yanğın söndürmə və yanğın siqnalizasiya sistemləri.

Mövzu 15. Partlayış və onun növləri (açıq və məhdud şəraitdə). İstehsalatda partlayışların nəticələri.

X. Fənnin mühazirə mətnləri.

Fənnin bütün mövzuları üzrə mühazirə mətnləri və nümunəvi testləri elektron formada universitetin «Virtual Universitet» ində yerləşdirilib.

Virtual Universitetin ünvanı: unec.edu. az.

XI. Mövzuların məzmunu və tədris-tematik bölgüsü

№	MÖVZULAR	MÖVZUNUN ƏSAS MƏZMUNU	Ədəbiyyat
1.	Mövzu 1. Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin ümumi məsələləri, əməyin mühafizəsi.	Əmək nəyə deyilir? Fiziki əmək, əməyin mexanikləşdirilməsi, avtomatlaşdırılmış və yarım avtomatlaşdırılmış forması, axımlı yaxud qrup halında əmək və zehni əmək nədir? İşçilərə təhlükəsiz iş üsullarının öyrədilməsi. İstehsalat zədələnmələri və peşə xəstəlikləri. Zədələnmələrin təhqiqi və qeydə alınması.	“Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi”(dərslük) 1-ci bilmə Səh. 12-24
2.	Mövzu 2: Əmək mühafizəsinin hüquqi və təşkilati vasitələri. Əmək qanunvericiliyinə nəzarət edən orqanlar.	Əmək mühafizəsinin hüquqi və təşkilati məsələləri Əmək mühafizəsi qaydaları və normaları Müəssisələrdə əmək mühafizəsi xidmətinin təşkili Əmək qanunvericiliyinə riayət olunmasına göz yetirən və nəzarət edən orqanlar.	1-ci bölmə Səh. 20-28
3.	Mövzu 3. İstehsalat otaqlarının mikroiklimi (sanitar normaları və standartları)	Əməyin gigiyenası. İstehsalat binalarında metroloji şərait və onun normalaşdırılması. Zərərli toz, buxar və qazların insan orqanizminə təsiri İstehsalat səs- küy və titrəyişlər.	1-ci bölmə Səh. 28-31
4.	Mövzu 4. İstehsalatda və iş otaqlarında komfort əmək şəraitinin yaradılması.	İstehsalat binalarının ventilyasiyası və onun növləri. Süni ventilyasiya. Tənəffüs orqanlarının mühafizə vasitələri.	2-ci bölmə Səh.40-44

		İstehsalat binalarının isitmə sistemləri. Atmosfer təzyiqi və onun orqanizmə təsiri.	
5.	Mövzu 5. İstehsalatda iş yerlərinin işıqlandırılması və onların normaları.	İstehsalatda iş yerlərində işıqlandırma və onların normaları. Sənaye müəssisələrinin işıqlandırılmasına qoyulan tələblər. Təbii işıqlandırma. Süni işıqlandırma. Lampaların növləri.	3- cü bölmə Səh. 70-77
6.	Mövzu 6. İstehsalatda elektrik cərəyanı və elektrik təhlükəsizliyi (sıfırlama, torpaqla birləşdirmə, ildırım ötürmə).	Elektrik cərəyanı və onun növləri. Təhlükəsizlik texnikasının əsasları. Mühafizə sıfırlaması və onun əhəmiyyəti. Süni yerləbirləşdirmə və onun əhəmiyyəti. İldırım ötürücü.	3-cü bölmə Səh.93-97
7.	Mövzu 7. Mexaniki titrəmələrin və səs-küyün insan orqanizminə təsiri.	Səs- küy və onun növləri. Səslərin normalaşdırılması. Titrayışların (silkəlmənin) insan orqanizminə təsiri. Səslə mübarizə tədbirləri.	3- cü bölmə Səh. 61-70
8.	Mövzu 8. Enerqetik qurğularının təhlükəsiz istismarında fərdi elektrik mühafizə vasitələrin rolu.	Elektrik cərəyanı ilə zədələnmə təhlükəsinə görə istehsalat binalarının təsnifatı. Elektrik zədələnmələrin səbəbləri və mühafizə tədbirləri. Elektrik qurğularına dair yanğın təhlükəsizliyi tələbləri. Elektrik qurğularının istismarı zamanı qoyulan qadağalar. Ev şəraitində və küçədə təhlükəsizlik qaydaları.	3- cü bölmə Səh.95-98
9.	Mövzu 9. Elektromaqnit sahəsinin qısa xarakteristikası.(telefon,	Elektrik cərəyanı ilə zədələnmələrin əsas səbəbləri. İstehsalat binalarının elektrik təhlükəsizliyinə görə	3- cü bölmə Səh.92-95

	kompyuter, televizor, mikrodalğalı sobalar , rentqen, lazer)	kateqoriyalara bölünməsi. Elektrik cərəyanının insan orqanizminə təsiri. Statik cərəyanlardan əsas mühafizə tədbirləri. Oddan qorunmaq üçün nəzərdə tutulan geyim vasitələri. Gərdinliyi 1000 v-a qədər olan elektrik qurğularından əsas mühafizə vasitələri.	
10.	Mövzu 10. Elektrik cərəyanından fərdi mühafizə vasitələri və alətləri (rezin əlcək və çəkmələr, eynəklər, xüsusi geyim vasitələri, təcridedici qayıçılar, bərkəticici kəmərlər).	Elektromaqnit sahəsi və onun xarakteristikası. Elektrik sahəsi və onun xarakteristikası. Maqnit sahəsi və onun xarakteristikası. Elektromaqnit şüalanma mənbələri (kompüter, mikrodalğalı sobalar). Radioaktiv şüalanmalar və onlardan mühafizə tədbirləri. Şüalanmada mühafizə tədbirləri.	3-cü bölmə Səh.94-100
11.	Mövzu 11. Yanğın prosesi və onun yaranma səbəbləri.	Yanğın prosesi və yanma. Yanğınların baş verməsinin səbəbləri. Yanğın prosesinin fiziki- kimyəvi əsasları. Yanğının zona və mərhələləri. Alovun xətti yayılma sürəti.	3-cü bölmə Səh.69-80
12.	Mövzu 12. Yanğın təhlükəsizliyinə görə obyektlərin kateqoriyaları.	Yanğın və partlayış təhlükəli olmasına görə bütün istehsalatların kateqoriyalara bölünməsi. Yanğında baş verən əsas proseslər. İnşaat materiallarının əsas xassələri. Sıx materiallar. Məsəməli mteriallar. Həcimli tikinti materialları.	3- cü bölmə Səh.77-82
13.	Mövzu 13. Tikinti materiallarının,	Metall konstruksiyalar və onların odadavamlıq həddinin	3- cü bölmə Səh.82-100

	binaların, onların konstruksiyalarının yanma qabiliyyətinə və odadavamlılıq dərəcəsinə görə təsnifatı.	artırılması üsulları. Ağac və plastmass konstruksiyalar. Ağac konstruksiyaların oddan qorunma üsulları. İnşaat konstruksiyalarının odadavamlılıq həddinin sınılanması. Bina və qurğuların odadavamlılığı. Odadavamlılığın normalaşdırılması. Bina və otaqların yanğın- partlayış və yanğın təhlükəsinə görə kateqoriyalarının müəyyən edilməsi. İnşaat konstruksiyalarının yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına uyğun olmasının müəyyən edilməsi metodu.	
14.	Mövzu 14. Yanğın söndürmə və yanğın siqnalizasiya sistemləri.	Yanğın söndürmə və yanğın siqnalizasiya sistemləri. Avtomatik yanğın söndürmə qurğuları.	3- cü bölmə Səh. 85-93
15.	Mövzu 15. Partlayış və onun növləri (açıq və məhdud şəraitdə). İstehsalatda partlayışların nəticələri.	Partlayış və onun növləri (açıq və məhdud şəraitdə). Qaz balonlarının işlədilməsində təhlükəsizlik tədbirləri.	4-cü bölmə Səh.123-130
	CƏMİ	30 saat	
	YEKUN CƏMİ	45 saat	

Seminar mövzuları

№	Mövzular	Saat
1	Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyinin mövzusu, əhəmiyyəti, tarixi inkişafı	2
2	İstehsalatda bədbəxt hadisələrin və peşə xəstəliklərinin səbəbləri və görüləcək tədbirlər	2
3	Əməyin mühafizəsində ümumi baxış və əməyin mühafizəsi hüququnun yaranması	2

4	İstehsalatda bədbəxt hadisələrə və işçilərin sağlamlıq problemlərinə qarşı görüləcək tədbirlər	2
5	İşəgötürənin işçiyə nəzarət etmək öhdəliyinin hüquqi əsasları	2
6	İşəgötürənin məsuliyyətinin mənbələri, növləri və hüquqi mahiyyəti	2
7	İstehsalatda elektrik cərəyanı və elektrik təhlükəsizliyi (sıfırlama, torpaqla birləşdirmə, ildırım ötürmə)	2
8	İstehsalat otaqlarının mikroiqlimi (sanitar normaları və standartları)	1
	CƏMİ	15 saat
	YEKUN CƏMİ	45 saat

XII. Seminar-məşğələlər: hazırlıq və qiymətləndirmə

Seminar-məşğələ dərslərində tələbə öz fikirlərini məntiqi ardıcılıqla ifadə və izah etməyi, habelə arqumentlərlə əsaslandırmağı bacarmalıdır. Buna nail olmaq üçün tələbə:

- 1) Seminar-məşğələsinin hər bir mövzusu üzrə müzakirəyə çıxarılan suallarla diqqətlə tanış olmalı;
- 2) Müvafiq mühazirə materiallarını diqqətlə öyrənməli;
- 3) Mövzu üzrə tövsiyyə edilən ədəbiyyatı oxumalı və öyrənməli;
- 4) Seminar-məşğələsində müzakirəyə çıxarılan hər bir sual üzrə qısa çıxış hazırlamalı;
- 5) Mövzu üzrə verilən praktik tapşırıqları və məsələləri yerinə yetirməklə praktik bacarıqlara yiyələnəlidir.

Tələbənin məşğələdəki hər bir cavabı 10 ballıq sistem üzrə 0-10 bal arasında (maksimum 10 bal olmaqla) qiymətləndirilir.

XIII. Fənn üzrə kurs işi

Fənn üzrə kurs işi nəzərdə tutulmayıb.

XIV. Sərbəst işlər: tələblər və qiymətləndirmə

Fənn üzrə sərbəst iş nəzərdə tutulmayıb.

XV. Dərsə davamiyyət

Tələbə bütün mühazirə və seminar dərslərində fəal iştirak etməlidir. Tələbənin iştirak etmədiyi dərslərin sayı onun davamiyyət qiymətinə (balına) təsir edir: buraxılmış hər 3 dərs (6 saat) 1 balın itirilməsi ilə nəticələnir. Tələbə fənn üzrə ümumi tədris yükünün 21%-dən çox (məsələn: 60 saatlıq dərstdə 14 saatdan çox) dərs buraxarsa, o, yekun imtahana buraxılmır. Bu halda tələbə bu fəndən krediti qazanmır və onun fənn üzrə akademik borcu qalır.

XVI. Aralıq qiymətləndirmə

Fənnin tədrisi zamanı tələbənin dərslərdəki cari fəallığı 10 ballıq sistemlə 0-20 bal arasında qiymətləndirilir. Fənnin tədrisi prosesində tələbənin əldə etdiyi bilik və bacarıqları 1 dəfə aralıq imtahanı keçirməklə qiymətləndirilir. Aralıq imtahanı, müvafiq olaraq, tədrisin birinci semestrinin yarısında yalnız həmin dövrdə keçirilən mövzuları əhatə edən suallar əsasında təşkil olunur. Aralıq imtahan yazılı formada yaxud test üsulu formasında keçirilir.

Aralıq imtahanında tələbənin bilikləri 10 ballıq sistem üzrə 0-30 bal arasında (maksimum 30 bal) qiymətləndirilir. Tələbə aralıq imtahanında iştirak etmədikdə jurnalda "0" (sıfır) bal qeyd olunur.

XVII. Yekun imtahan

Fənnin tədrisinin sonunda bir dəfə yekun imtahan təşkil olunur. Tələbənin imtahandakı cavabı 0-50 bal arasında (maksimum 50 bal) qiymətləndirilə bilər. İmtahan yazrı formada yaxud test qaydasında təşkil olunur. Fənn üzrə imtahan sualları yaxud testlər müəhazirə mətnləri və məşğələ dərslərinin məzmununa uyğun olaraq tərtib edilir.

Yekun imtahanda tələbə minimum 17 bal toplamazsa, onda imtahana qədər yığılan ballar toplanmır, tələbə bu fəndən krediti qazanmır və onun fənn üzrə akademik borcu qalır.

İmtahanın nəticələrinin qiymətləndirilməsi ilə bağlı tələbənin hər-hansı şikayəti olarsa, tələbə Universitetdə müəyyən olunmuş ümumi qaydalar əsasında Apellyasiya Komissiyasına müraciət edə bilər.

XVII. Fənn üzrə yekun qiymətləndirmə

Fənn üzrə tələbələrin yekun biliyi 100 ballıq sistem üzrə qiymətləndirilir. Balların maksimum miqdarı 100 baldır.

Yekun imtahandan sonra tələbənin fənn üzrə topladığı bütün ballar toplanır və yekun qiymət hesablanır. Fənn üzrə tələbənin əldə edə biləcəyi yekun balın strukturu dərslərin keçirilmə şəraitindən asılı olaraq aşağıdakı cədvəllərdə təqdim edilib:

Dərslər onlayn qaydada keçirilərsə

İstiqamət	Ballar	Faiz
İmtahan (final)	80	80%
Seminar (məşğələ) və ya laborator dərslərin nəticələrinə görə	20	20%
Cəmi:	100	100%

Dərslər ənənəvi qaydada keçirilərsə

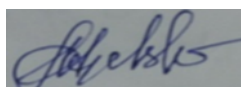
İstiqamət	Ballar	Faiz
Seminar (məşğələ) və ya laborator dərslərin nəticələrinə görə	20	20%
İmtahan (aralıq)	30	30%
İmtahan (final)	50	50%
Cəmi:	100	100%

Fənn üzrə semestr ərzində (imtahan və imtahana qədər) tələbənin topladığı ballar cəmlənir və yekun miqdarı aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

51 baldan aşağı olduqda	- “qeyri-kafi” - F
51-60 bal	- “qənaətbəxş” - E
61-70 bal	- “kafi” - D
71-80 bal	- “yaxşı” – C
81-90 bal	- “çox yaxşı” – B
91-100 bal	- “əla” – A

Tələbənin topladığı yekun bal 51 baldan aşağı olduqda (yəni onun biliyi “qeyri-kafi” qiymətləndirildikdə) tələbə bu fəndən krediti qazanmır və onun fənn üzrə akademik borcu qalır.

Tərtib etdi:

b/m.V.H.Musayeva